

Båtbyggerens ordliste

Band: Tverrskips forsterkning som «binder» båten sammen. Kan sammenliknes med ribbein i en kropp, eller spant i en kravellbygd farkost. Til forskjell fra spant blir band felt i båten etter at skrogforma er skapt.

Bakhals: Bakerste bord i første omfar. Se også «hals».

Bakkjempa: Bakerste bord i kjempeomfaret. Kjempeomfaret er nederste bordgang i sida. Nesten alltid tredje omfar i båten.

Bakskott: Den delen av skroget som er bak det bakerste bandet, hammelbandet.

Bordmun: Begrep som forklarer hvor høyt båten er borda på det laveste. Legg ei fjøl tvers over båten, fra ripe til ripe midt i båt. Avstanden fra fjøla til kjølen er det samme som båtens bordmun.

Botnmålet: Samla bredde av første og andre omfar midt i båt. På færingar tilsvarer det som regel 1/10 l.

Bruna: Den delen av et båtbord som blir dekt over av neste bord.

Dragnaggle: Nagle i tre som draget (fallet) festes i.

Drigle: Synonymt med skvettbord. Lause bord som kan monteres på ripa for å øke fribordet.

Esing: Langskips forsterkning som legges på innsida av skroget.

Felleplan: Hvis noe skal felles mot flere flanter, og en av dem er plane, kan den plane flata tjene som felleplan. Da blir tingen først felt mot den plane flata. Deretter felles den parallelt med planet den står på, inn mot resten av flatene.

Festbete: Meget kort bete/langband helt fremst i båten som brukes i forbindelse med fortøyning eller sleping mm.

Forsete: Se for deg en benk. Enkleste sort sittebenk uten ryggstø.

Fotstø: Band som går fra stamnskjerv til toppen av ripa. Ofte er dette laga av ett enkelt rotkne med 90 graders vinkel.

Framhals: Fremste bord i første omfar. Se også «Hals».

Framhalsodden: Fremste punkt på framhalsene.

Framkjempa: Fremste bord i kjempeomfaret. Kjempeomfaret er nederste bordgang i sida. Nesten alltid tredje omfar i båten.

Framlodd: Det fremste av to lodd. Se «Lodd».

Fuckup-faktor: Faktor for hvor store konsekvenser det får hvis noe går galt.
Sannsynlighet x fuckup-faktor = risiko

Føringsvant: Vant som flyttes fra side til side i vendingene, slik at det alltid står i lo.

Graxe: Slanguttrykk som ungdommen bruker. Kan brukes om glatte ting som glir godt, eller generell god arbeidsflyt. Kan også brukes om diverse former for bestikkelse.

Hals: Bord som utgjør første og til dels andre bordgang i båten. Disse hugges i fasong, og blir ikke bøyd eller vridd i det hele tatt.

Hammelband: Bandet som skiller hammelrommet fra bakskotten. På de aller fleste geitbåter ligger hammelbandet over bakkverken. Den bakerste tofta i båten ligger oppå hammelbandet. Når en ror uten at styret er i bruk kan styrmannen sitte på hammeltofta å hamle for å holde retningen.

Hammelrommet: Det bakerste ordinære rommet i båten. Hammelrommet er båtenes cockpit.

Hausing: Begrep om bordforløp og linjeføring. De aller fleste båtbord svinger litt den ene eller den andre veien. Om et bord svinger ned i det det møter stamn kan vi si at bordet hauser. Alternativt kan det beskrives som at bordgangen danser litt over skyteplanet sitt i skotten(e).

Jutulbandet: Bandet som befinner seg bak seglbandet, hvor masta står. Jutulbandet er åpent, dvs. uten langband (bete). På små båter er jutulbandet det nest bakerste bandet, ca. 32" framom bakkverken.

Kjerring: En stokk som ligger på langs over flere botnband, og tjener som underlag for masta. Huskeregel: masta står i kjerringa.

Kjølfjør: Kjølfjøre er den delen av kjølgattet som ørhuen eller første omfar blir klinka fast i.

Kjølgatt: Mellom kverkene på kjølen går ei renne som kalles kjølgattet. Kjølgattet har et tverrsnitt som likner en Y, og utgjør mesteparten av lengda til kjølen.

Kjølspond: I begge ender av kjølen er den utforma som en jamntjukk plank. Disse kalles kjølspond. Kjølsponden fremme kan også kalles «hau».

Knape: En slags pinne/kloss som holder bord inntil stamn ved hjelp av spiker og skrutvinge.

Koller: De oppstikkende «horna» på festbeten. Se «Festbete». Kan også forekomme på båter uten festbete. Da som enkle band på hver side av båten som stikker opp over ripa.

Krystokk: Et tre som er festa på innsida av stamn, som ligger på tvers over ripa. Brukes i forbindelse med reising/felling av mast, eller til å hale tau ved sleping osv.

Kverk: Viktig målepunkt i begge ender av kjølgattet.

l: Ofte kalt «liten l» på folkemunne, er grunnmålet i en geitbåt. Målet går fra ytterste spiss på bakloddet til ytterste spiss på framloddet. Alle andre forholdstall i båten springer ut fra dette grunnmålet.

Lalomp: Horisontal hoggestabbe/stokk/halvkløyvning utstyrt med flere vertikale hull med pinner i. Kort sagt en slags hoggestabbe som brukes ved tilhogging av bord.

Langband: Synonymt med «bete», band som går tvers over båten og binder sidene i båten sammen. Toftene blir liggende oppå langbanda.

Langis: Forsterkningslist som ligger utenpå ripa i overkant. Forvirrende nok det Trønderne kaller esing.

Lodd: kjølen er skjøtt i begge ender til noen stykker tre som svinger seg opp og i sin tur skjøtes til stamn. På Nordmøre kalles disse lodd, nordafor og sørafor kalles de henholdsvis lott eller lot.

Lodding: begrep om i hvor stor grad loddet svinger seg opp. Normalt tilsvarer loddinga høyden på loddet slik at siktelinja langs overkant kjøl treffer underkant lodd i endene.

Loddskjerv: Skjøt mellom kjøl og lodd. Ytterste spiss på kjølen er et målepunkt.

Loddsu: Su mellom hals og kjøl/lodd

Lyrodd: Liten bordbit som felles inn i ripa og stamn og danner en snerten overgang. Først og fremst til stas.

Løfting: Lite krypinn bak i båten som kan løftes av ved behov.

Medik: Midtstykket i første omfar. Blir skjøtt med fram- og bakhalsene.

Nagelløe: Verktøy som brukes til å dreie trenagler.

Overhals: Andre bordgang fremst i båten.

Overhalsodden: Fremste spiss på overhalsen

Punnbord og Påbord: En klinkbygd båt har bordganger som overlapper hverandre. Et påbord er et bord som ligger utenpå et annet bord. Det andre bordet i den sammenhengen kalles 'punnbord. Alle bord i båten er slik sett både påbord og 'punnbord, med unntak av første og siste bordgang.

Rangsida: Den sida av et bord som er lengst fra margen.

Rei: Lang tynn list som brukes til å trekke ei jamn linje gjennom flere punkt.

Reiset: Reiset er satt sammen av kjølen, fram- og baklodd, og fram- og bakstamn. Sammen danner de «rygggraden» eller senterlinja til båten.

Rem: andre bordgang bakerst i båten

Rettsida: Også kalt margsida. den sida av et bord som er nærmest margen.

Rong: De større Geitbåtene har ofte et ekstra band mellom hammelbandet og fotstøa som kalles rong.

Ronmålet: Avstand fra loddskjerv (skjøt mellom kjøl og lodd) til snora. Dette målet gjøres både bak og fram, men ronmålet fremme får et tillegg tilsvarende 1/10 av ronmålet bak. Snora og kjølen er derfor ikke parallelle.

Sett: Begrep om båtens trimvinkel. Normalt for nordmørsbåten er at kjølen stikker dypere bak, så mye at båten blir ca. 1° «attsett».

Si: Tettemiddel mellom sulagte bord. Gjerne løst spunnet ull, hamp eller bomull.

Skjerv/skaring/skar: Skjøt. Både borda og reiset er skjøtt på skrå.

Skorde: Stang som brukes til å fikse bordas fasong før innveden kommer på plass. Enten ved å støte i mot gulvet, eller ved å støte mot skordstokken som henger over båten. Å presse et bord ved hjelp av ei skorde heter «Å skorde».

Snorfeste: Målepunktet hvor overkanten av ripa møter stamn, og der snora festes under bygging.

Snormålet / L: Innvendig totallengde. Mellom stamnene strekkes ei snor som definerer hvor høyt båten bordes til stamns. Snormålet er avstanden mellom punktene der snora er festa.

Spunning: I både kjøl, lodd og stamn kan det på noen båttyper tas ut en fals som borda felles inn i. Denne falsen kalles spunning.

Stamnhake: Hake som slås inn i stamn for å holde på plass bord ved prøving.

Stamnkne: Kne som forbinder ripborda på styrbord og babord helt inntil stamn. Blir lagt helt i overkanten av ripa.

Stamnkloss: Kloss som klemmes fast i stamn, med ei hempe som bord kamn stukes inn i, og dermed holdes inntil stamn ved prøving.

Stamnskjerv: Skjøt mellom lodd og stamn. Øverste og ytterste spiss på loddet er et viktig målepunkt.

Stamnsu: Sua der borda i sida møter stamn.

Styresaum: Når et bord som blir felt er på helt riktig plass, men ikke ferdig felt kan man «borre for styresaum». Da kan man ved neste prøving sette en midlertidig saum i hullet, og på den måten være sikra at bordet kommer på rett plass.

Su: Når båtboard legges med overlapp kalles omlegget su. På det enkelte båtboardet er det omlegget i nedkanten som er sua.

Sufelt: Felt i sua.

Svinerygg: Slitekloss som ligger oppå ripa helt fremme ved stamn. fortøyningstau eller slepetau legges ofte over svineryggen.

Tvarre: Firkanta og konisk Jernspiral med skaft som kan brukes til så mangt. Blant annet til å borre hull.

Vant: Tau som holder masta oppreist og som er festa bak masta.

VMG: Velocity made good, et begrep om hvor raskt man beveger seg rett mot vinden.

Ørhu: Smalt bord som klinkes fast i kjølgattet og ter seg som en utvidelse av kjølen.

Lalomp: Stokk eller halvkløyvning med vertikale pinner som populært brukes ved hogging av bord.

Å skyte til: Ytterkant/overkant av båtborda blir vanligvis høvla til etter at hele omfaret er på plass. Det heter å skyte til.

Nakke: Inn mot stamn ligger borda kant i kant samtidig som de overlapper hverandre. Påbordet kviler på ei «hylle» som kalles nakke.